

14. *Иногамова-Хегай Л. В.* Конкуренция норм при освобождении от уголовной ответственности // Правоведение. — 2001. — № 6. — С. 116—128.

А. І. БОНДАРЕНКО,

студентка 5-го курсу Національного університету «Одеська юридична академія»

АМБІВАЛЕНТНА ПРАВОВА ПРИРОДА КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН ЇХ АНАЛОГІВ І ПРЕКУРСОРІВ

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що останніми роками проблемі незаконного обігу наркотичних засобів та їх негативним наслідкам українське суспільство приділяє пильну увагу. Дану проблему обговорюють політики, вчені та представники громадськості. На різних рівнях розробляються і втілюються в життя численні програми, заходи яких націлені на протидію незаконному обігу наркотичних засобів.

Кримінальна політика щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів і прекурсорів — це складова частина державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, яка на основі Конституції України й інтегрованих кримінальною наукою знань і світового досвіду визначає методологічні засади та стратегії, котрими керується держава та її інституції при здійсненні нерепресивної протидії у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу і боротьби з наркозлочинністю.

Так, амбівалентність (від лат. *ambo* — обидва і лат. *valere* — володіти, діяти) у широкому значенні — це неузгодженість, суперечливість у ставленні до чогось. Застосовуючи означену дефініцію для нашого дослідження, мається на увазі, що правова природа кримінальної політики щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів і прекурсорів є двоїстою: з одного боку, вона спрямована на криміналізацію деяких складів злочинів у цій сфері, а з іншого — встановлює пом'якшення щодо порушників чинного законодавства у наведеній сфері.

Варто зазначити, що проблеми протидії незаконному обігу наркотиків та поширенню наркоманії у різні роки досліджувалися такими радянськими і сучасними авторами, як А. М. Бабенко, Ю. В. Баулін, В. А. Бублейник, О. М. Джужа, І. М. Дружинін, А. П. Закалюк, О. В. Козаченко, С. Г. Лосєв, Н. А. Мирошніченко, А. А. Музика, О. В. Наден, Є. В. Фесенко, та інші. Слід констатувати, що тема кримінальної політики щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів і прекурсорів залишилась менш висвітленою у фахівців у цій галузі. Це пов'язано з тим, що означена тема є надзвичайно динамічною (власне кажучи, вона і має такою бути), адже проблема наркоманії та наркотиків, на жаль, розвивається разом із суспільством у цілому.

Зважаючи на тенденцію до поширення наркоманії в Україні, у кримінальній політиці в означеній сфері спостерігається, з одного боку, тенденція до посилення відповідальності за незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів і одурманюючих засобів. Так, у ст. 307 КК України було збільшено розмір санкції частин відповідної статті щодо призначення покарань за вказані злочини: за вчинення злочину, передбаченого ч. 1 ст. 307 КК України, передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк від 4 до 8 років (попередня редакція від 3 до 8 років), в ч. 2 ст. 307 КК України передбачено покарання у виді позбавлення волі від 6 до 10 років з конфіскацією майна (попередня редакція від 3 до 8 років), в частині третій даної статті збільшено санкцію статті від 9 до 12 років позбавлення волі з конфіскацією майна (попередня редакція від 8 до 12 років).

Окрім того, розпорядженням № 1808-р від 13 вересня 2010 р. Кабінет Міністрів України схвалив «Концепцію реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011—2015 роки», основною метою якої є визначення шляхів та пріоритетів державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів, зміцнення здоров'я нації, а також зменшення негативних соціальних, економічних та інших наслідків, пов'язаних з уживанням наркотичних засобів та психотропних речовин.

Однак, з іншого боку, варто констатувати, що на сучасному етапі законодавець дедалі частіше вдається до розширення інституту звільнення особи від кримінальної відповідальності шляхом збіль-

шення кількості заохочувальних приписів Особливої частини КК України, що передбачають звільнення від кримінальної відповідальності за умови відповідної позитивної постзлочинної поведінки винної особи. У цьому разі не є винятком і так звані наркотичні злочини, передбачені ст.ст. 307, 309 та 311 КК України. Зокрема, відповідно до ч. 4 ст. 309 КК України підставою для звільнення особи від кримінальної відповідальності за незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту є її постзлочинна поведінка, складовими якої є добровільне звернення цієї особи до лікувального закладу та початок її лікування від наркоманії.

І. Леоненко вважає, що, беручи до уваги зміни, внесені до ч. 1 цієї кримінально-правової норми у квітні 2008 р., — розширення переліку кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі (штраф, виправні роботи), можна констатувати, що цей припис усе одно недосконалий [4]. Автор посилається на досвід деяких західноєвропейських країн (Німеччини, Данії, Нідерландів, Люксембургу, Чехії, Італії тощо), де вживання наркотиків або заборонене тільки за певних обставин, або взагалі не кваліфікується як кримінальне правопорушення.

Серед країн СНД яскравим прикладом у цьому разі є Республіка Казахстан. У 2011 р. парламентом цієї країни з кримінального кодексу було взагалі вилучено ч. 1 ст. 259, що передбачала кримінальну відповідальність за незаконне придбання, перевезення або зберігання без мети збуту наркотичних засобів чи психотропних речовин у великих розмірах [3]. Окрім досвіду Казахстану у сфері декриміналізації окремих злочинів у досліджуваній сфері, тут варто навести досить цікавий досвід болгарського, іспанського і турецького законодавців щодо посилення відповідальності за схиляння до вживання наркотичних засобів, якщо воно вчинене: лікарем, фармацевтом, викладачем, вихователем; з використанням засобів масової інформації або іншим способом у громадському місці. Означені ситуації є досить актуальними і для України.

В. А. Тимошенко та В. А. Яценко підкреслюють, що означена проблема декриміналізації ч. 1 ст. 309 КК України потребує більш глибокого наукового опрацювання та практичного вирішення питання щодо зберігання невеликої кількості наркотиків для власного споживання, замінивши кримінальне покарання штрафом, альтернативним лікуванням. Так, автори зазначають, що декриміналізація не може бути самодостатньою метою, оскільки самої проблеми наркоманії вона не знімає і не допомагає наркозалежному [5, с. 187]. Тому

я підтримую точку зору В. А. Тимошенко та В. А. Яценко про те, що адекватний підхід передбачає нарівні з декриміналізацією ч. 1 цієї статті обов'язкове супроводження її посиленням профілактичної діяльності, підвищенням ефективності обов'язкового лікування та реабілітації наркохворих. Тобто тут, на мою думку, інтегрований підхід відіграє свою позитивну роль.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що реалізація цілеспрямованої державної політики сприятиме підвищенню рівня контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, координації діяльності компетентних органів щодо боротьби з наркозлочинністю, подальшому вдосконаленню нормативно-правових актів України, заходів, спрямованих на виконання зобов'язань відповідно до міжнародних договорів України у зазначеній сфері і, як наслідок, сприятиме припиненню зростання рівня наркоманії в Україні та її загрозливих викликів. Вважаю, що на сьогоднішній день потрібен такий методологічний підхід, який, зокрема, враховував би й переосмислював набутий останніми роками досвід протидії наркоманії та боротьби з наркозлочинністю (як позитивний, так і негативний).

Л і т е р а т у р а

1. *Кримінальний Кодекс України* // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25—26. — Ст. 131.
2. *Про схвалення Концепції* реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011—2015 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 1808-р від 13 вересня 2010 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1808-2010-p>
3. *Кримінальний кодекс Республіки Казахстан* від 16 липня 1997 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30068307#scrollpos=2520.
4. *Леоненко І.* Звільнення від кримінальної відповідальності за незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів як кримінально-правовий засіб протидії злочинності в Україні [Електронний ресурс] // Віче. — 2013. — № 6. — Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/3577/>
5. *Тимошенко В. А.* Державна політика у сфері контролю за наркотиками: стан та проблеми (Аналітична довідка) / В. А. Тимошенко, В. А. Яценко // Південноукраїнський правничий часопис. — 2010. — № 3. — С. 185—201.